

II Jornada Sobre Violència Masclista i Salut Mental - GTRDS

8-11-2019 Lleida

**Els infants espectadors passius de violència poden
esdevenir víctimes o botxins.**

Dra. Carme Tello i Casany

Psicòloga clínica

Presidenta Associació Catalana per la Infància Maltractada ACIM

Presidenta Federación de Asociaciones para la Prevención del Maltrato Infantil FAPMI

carmetello@gmail.com

acim@acim.cat

VIOLÈNCIA:
conducta apresada

AGRESSIVITAT:
conducta relacionada amb l'instin de vida

Factors que poden influir en el desenvolupament conductes violentes :

- Neurofisiològics (Phineas Gage)
- Hormonals i endocrins
- Neurones mirall
- "Ninot babau" aprenentatge social
- Estar exposat violència familiar com observador passiu

"Totes les famílies felices s'assemblen,
però les infelices ho són cadascuna a la
seva manera"

Ana Karenina de Lev Tolstoi

EXPOSICIÓ INDIRECTA A VIOLÈNCIA (EIV)

- La víctima és testimoni presencial (veu, sent),
- Es veu implicada en episodis reals (no ficticis) de violència exercida sobre una altra persona o grup,
- Es donen en l'àmbit familiar o en el seu entorn social
- Aquestes exposicions solen quedar ocultes i silenciades, invisibles als ulls dels adults i de la societat en general
- Augmenta el risc de desenvolupar comportaments violents en tant que proporciona models de conducta que faciliten l'aprenentatge de la violència
- Risc de ser ells mateixos, en el futur, perpetradors o novament, víctimes de violència

Ni tots els joves exposats a violència desenvolupen conductes delictives ni tots els delinqüents han estat prèviament exposats a violència

- ~~Mantenir-se en silenci és la resposta més freqüent davant l'exposició a violència.~~
- El silenci de les víctimes ha estat relacionat amb mecanismes psicològics complexos, com ara la repressió, el trauma, els processos de memòria. "cultura del silenci" e incrementa la invisibilitat de les experiències de victimització
- Es guarda silenci per diferents motivacions com: obediència o lleialtat individual al victimari, al grup, a l'autoritat, a les normes socials, per oblit, negació o vergonya
- Explicar el que s'ha vist, sentit o que es coneix, comporta alguns riscos, com per exemple, ser etiquetat o estigmatitzat com a persona deslleial, traïdora, o poc fiable, i això pot comportar conseqüències com ara l'expulsió de la comunitat o marginació dins el grup

Els professionals, davant aquests tipus de situacions, cal que siguin sensibles per poder detectar:

**"mirar amb les orelles i escoltar amb els ulls",
però també per poder actuar.**

Padial A (2018) *La relación materno y paterno filial en el derecho de familia catalán* Ed. Aranzadi. Navarra
Susanne, Pereda, & Guilera (2017) *¿Contar o callar? La respuesta de los adolescentes del sistema de justicia juvenil ante la exposición indirecta de la violencia* *Revista Española de Investigación Criminológica* 3, 15
Bowlby J. (1989) *Saber lo que se supone que no debes saber y sentir lo que se supone que no debes sentir*. En: *Una base segura*, Capt.6. p. 118-139. Barcelona, Ed. Paidós

No necessàriament només els nens amb antecedents de maltractaments van a presentar conductes violentes directes (físiques i / o verbals) o indirectes

Dependrà de:

- **Factors risc**
- **Factors de protecció:**
 - Resiliència
 - Working Models
 - Empatia
 - Aserivitat
 - Funció Reflexiva o Mentalització

- Els nens i les nenes, tendiran a imitar la conducta a partir de l'observació personal i el medi ambient, que influiran en el seu desenvolupament psicoemocional

- Vinculació afectiva (*attachment*):
 - Segur
 - Preocupat
 - Evitatiu
 - Desorganitzat

TIPUS DE VINCLES (AAI)

➤ AUTÒNOM (SEGUR) (F)

Discurs coherent i capacitat de reflexionar sobre ell mateix

➤ EVITATIU (A)

Distància en les relacions, desvia l'atenció de les fons que li produeixen ansietat, evita les emocions No pot parlar de les emocions que li reporten els records de la seva infància. Coherència però poca capacitat de reflexionar

➤ PREOCUPAT (E)

Moltes dificultats per organitzar les seves emocions, records caòtics i ressentiment en relació a situacions de la seva infantesa. Busca seguretat però mai la troba. Dificultats en la coherència i discurs que fluctua entre la possibilitat de reflexió i la total incapacitat per fer-ho

DESORGATIGAT (Ds) o no resolt

Es el més greu donat que està lligat a conductes disruptives i de manca de organització, amb problemes psicopatològics greus

M. Main "The organized categories of infant, child, and adult attachment: Flexible vs. inflexible attention under attachment-related stress"

Les relacions d'*attachment* formen part de l'essència mateixa del desenvolupament del funcionament emocional i social de l'individu.

Es formen quan els nens són petits i afecten la seva manera en que podran o no enfrontar els diferents vincles afectius quan arriben a l'edat adulta, incloent les relacions amb els seus propis fills, i es solen transmetre de generació en generació.

Així, les relacions primerenques d'*attachment* posseeixen àmplia influència en la capacitat per regular: l'estrès, l'atenció, la mentalització i les formes en què processessin la informació que observen en la conducta de les seves figures principals d'*attachment*. Això pot donar lloc a desenvolupar psicopatologia

Fonagy P, Gergely G, Jurist EL, Target M. (2004). *Affect Regulation, Metallization, and the Development of the Self.*

London: Karnac Books.

Tello C, Batalla I, Castillo T, Domingo F, Esquerda M, Nevado S, Pera V, Pifarre J, Vallmanya T (2015) *Vinculació afectiva, conductas agresivas y malos tratos en la infancia. número 2 Edic. San Juan de Dios - Campus Docent. Esplugues Llobregat (Barcelona)*

Antecedents negligència, maltractament i / o abús,
comprometen la possibilitat de desenvolupar una bona
regulació emocional

Alt risc per al desenvolupament de conductes agressives,
perquè no poden empatitzar amb els estats mentals de
l'altre.

Nens que han estat maltractats tendeixen a tenir problemes per processar correctament els processos socio-cognitius

Això els pot portar-los a augmentar les possibilitats de reaccionar amb alts nivells d'agressivitat en situacions que poden ser molt ambigües des de la perspectiva social

És a dir, tenir una reacció desmesurada en relació amb la gravetat dels fets amenaçadors que l'han motivada.

- Una història infantil caracteritzada pel rebuig, la desatenció i la falta de suport afectiu pot generar la transmissió del maltractament infantil perquè aquests *Internal Working Models* funcionarien com esquemes cognitius persistents que incidiran en la forma en què aquests pares s'enfrontessin amb les seves situacions infantils.
- Fonagy i el seu equip assenyalen que a partir d'experiències repetides amb les seves figures d'*attachment* els nens desenvolupen expectatives pel que fa a la naturalesa de les interaccions.

- La *Resiliència* es definiria com un conjunt de processos socials i intrapsíquics que possibiliten tenir una vida "sana" en un mitjà insà.
- Aquests processos es realitzen a través del temps, donant afortunades combinacions entre els atributs de l'infant i el seu ambient familiar, social i cultural.
- Així la *resiliència* no pot ser pensada com un atribut amb el qual els nens neixen o que els nens adquireixen durant el seu desenvolupament, sinó que es tracta d'un procés que caracteritza un complex sistema social, en un moment determinat del temps.

- Si una persona és capaç d'organitzar-se tot i les situacions desfavorables de la seva vida, té una *resiliència* adequada i pot sobreposar-se.
- En els casos de maltractaments o de greus situacions traumàtiques, la *resiliència* permet al nen sobreviure psicològicament, perquè pot avaluar i utilitzar les representacions mentals per valorar la percepció dels pares i d'un mateix.

PREVENCIÓ

- **Primària** reducció de nous casos de comportament disfuncional, treballant directament en les orientacions que requereix el grup cap a uns comportaments més funcionals
- **Secundària**, estratègies dirigides a poblacions vulnerables identificades per risc de presentar situacions de violència de gènere, amb l'objectiu de reduir la prevalença d'una situació concreta. Diagnòstic precoç, capacitat dels professionals per detectar senyals d'alarma en les i els menors i intervenció social amb la família
- **Terciari**, dirigit a la prevenció de les conseqüències en casos de violència de gènere ja detectats amb menors, vinculades estretament amb la reparació del dany. El tractament de seqüeles traumàtiques a nivell individual i grupal, es necessari no només amb les mares víctimes, que sol ser la tendència habitual, sinó també amb menors

Fernández-Montaña P y Pérez A (2018) Menores expuestos a situaciones de violencia de género: la prevención como factor *Dossier trabajo social sanitario trabajo social* 85 [101-110]

- **La intervenció primerenca és la més efectiva,**
 - Tant en la víctima com per a la seva família
 - Des de la perspectiva del bon tracte tan per l'infant com per l'adolescent com pels seus pares
 - Cal donar eines de detecció als professionals però també de com i quant intervenir per evitar iatrogènia

Com ajudar els nens, nenes i adolescents?

- Aplicar els protocols de manera ètica i efectiva
- Sinó és una situacions aguda, donar un espai al nen/a o adolescent per poder pensar i parlar
- Tenir en compte els aspectes lligats a les fidelitats familiars
- Evitar duplicar el maltractament
- I sobretot evitar intervencions que generin iatrogènia

Com deia Hipòcrates: "primer no fer mal"

Gràcies!

Associació Catalana per la Infància Maltractada (ACIM)

Pere Verges 1, pis 8 despatx 10, 08020 Barcelona
Hotel d'Entitats La Pau
E-correu: acim@acim.cat
9351 114 416

www.acim.cat